

שאמר: שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר "ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי".

ואמר רבי יוחנן: זה עוג, ונקרא 'פליט' מפני שפלט מדור המבול⁽⁵⁴⁾.

תנו רבנן: בגד שאבד בו כתם של דם נדה שמטמא במגע מעביר עליו שבעה סממנין [המפורטים במשנה הסמוכה], ומבטלו, לכתם, ומעתה אינו חוזר ומטמא, ויכול להטבילו במקוה ולטהרו⁽⁵⁵⁾.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: בודקן א-ב "שכונות שכונות", 'מקומות מקומות', ובסמוך יבואר שטח כל מקום⁽⁵⁶⁾, ואם לא

אחי הווי. דאמר מר: סיחון ועוג — בני אחיה בר שמחזאי [אחד המלאכים שירדו בדור אנוש] הווי.

ואם כן⁽⁵³⁾, מאי שנא מעוג — דקמסתפי, שחשש משה מפניו, ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי?

ומבארת הגמרא מנין לנו שפחד משה מעוג: אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחי: מתשובתו של הקב"ה לחששו של אותו צדיק [משה] — אתה יודע מה היה בלבו של משה, שמכך שהוצרך הקב"ה להשיבו 'אל תירא אותו' נלמד שמשה היה ירא.

ומה שפחד מעוג ולא מסיחון, זהו מפני

55. רש"י הביא שני מקרים שכתוצאה מהם אבד הכתם: א. שנשפכו מים על הבגד. ב. שנפל על הבגד גם דם בהמה ואין ידוע איזה מהדמים הוא דם נדה.

התוס' הקשו, מדוע הצריכה הגמרא שיעביר ז' סממנים על הבגד, והרי בגמרא להלן [סב ב] מבואר שכל מטרת הסממנים היא להבהיר את הכתם ולהביאו למצב שאינו מקפיד עליו יותר, ואם כן, כתם שאבד ואין מקפיד עליו יש לטהרו גם בלא סממנים. ומקושת התוס' הוכיח הערוך לנר שפירשו כפירוש הראשון שכתב רש"י, שאבידת הכתם היתה כתוצאה משפיכת מים שגרמו לכך שאינו ניכר יותר, שהרי לפירוש השני, שאבידת הכתם נעשתה על ידי שנתערב בדמים אחרים, עדיין ניכר הדם ומקפיד הוא עליו, ואין מקום לקושייתם.

56. הקשה הרש"ש, שלפירוש רש"י [המובא בהערה הקודמת] שאבידת הכתם נגרמה כתוצאה מנפילת דמים אחרים, מהי התועלת בבדיקה, והרי הדם ניכר ולא קשה למוצאו אלא שאין ידוע מקורו. ותירץ הערוך לנר, שבבדיקה

זכותו. וראה בערוך לנר מה שתמה על פירושם.

53. בערוך לנר הקשה, מה בכך שעוג וסיחון אחים היו, וכי לא יתכן שאח אחד גיבור היה והשני חלש. ותירץ על פי המבואר בתנחומא, שפחדו של משה היה מפני שגילו של עוג היה ת"ק שנים, וסבר, שבודאי האריך עוג ימים מפני זכות שבידו, וחשש שמא תעמוד לו הזכות גם במלחמה. ולכן הקשתה הגמרא כיון שאחים היו בהכרח שלא נפל סיחון בגילו בהרבה מעוג, ומדוע לא חשש משה מאריכות ימיו של סיחון.

54. התוס' הקשו, כיון שסיחון ועוג אחים היו בהכרח שגם סיחון נמלט מהמבול, ומנין לנו ש'הפליט' הוא עוג ולא סיחון. ותירצו, שדבר זה נלמד מכך שפחד משה מעוג ולא מסיחון.

ותמה המהרש"א, אם גם סיחון נמלט מהמבול מדוע הזכירה הגמרא בזבחים רק שעוג נמלט מהמבול. ותירץ, שבמדרש כתוב שאשתו של חם התעברה מאחיה בן שמחזאי, ונכנסה לתיבה בעודה מעוברת, ועובר זה הוא סיחון.

נמצא בבדיקה זו בהכרח שיצא מעצמו⁽⁵⁷⁾.

אבדה בו שכבת זרע,

אם היה הבגד חדש — בודקו במחט, שתוחב את המחט בבגד, וכשיגיע למקום הזרע תקשה עליו התחיבה, מפני קושי של הזרע.

ואם היה הבגד שחוק — בודקו בחמה, ששכבת זרע אוטמת את נקבי הבגד ועוצרת את אור החמה.

ומבאר הגמרא מהו שטח ה'שכונות' שהצריך רשב"א שיבדוק בהם,

תנא: אין "שכונה" בבגד שהיא פחותה משלש אצבעות, ורק כשבדק כל ג'

אצבעות לחוד, אפשר לסמוך על הבדיקה ולטהר את הבגד.

תנו רבנן: בגד של פשתן שאבד בו, שנארג בו, חוט של צמר ונעשה הבגד כלאים⁽⁵⁸⁾, ואין ניכר עתה מקומו של החוט — הרי זה לא ימכרנו לעובד כוכבים, שחוששים שמא ימכרנו אחר כך לישראל⁽⁵⁹⁾. ולא יעשנו מרדעת לחמור שמא ישתמש בה בעתיד כטלאי לבגד⁽⁶⁰⁾. אבל עושה ממנו תכריכין למת, שכיון שתכריכי המת אסורים בהנאה אין חשש שיבוא להשתמש בהם לעצמו.

אמר רב יוסף: זאת אומרת, מכך שקוברים את המת בבגד כלאיים ואין חוששים שיעמוד עם הבגד האסור בלבישה בתחיית המתים⁽⁶¹⁾ — שמצות בטלות לעתיד לבא.

מדוקדקת ניתן להבחין ולזהות את ההבדלים הדקים שבין דם נדה לדם בהמה.

57. במשנה [בעמוד א] הובאה שיטת רבי מאיר הסובר שטומאה שנתערבה בגלים ולא נמצאה בבדיקה חוששים שלא בדק כראוי, ונתבאר בגמרא [שם] שמודים חכמים לדבריו לענין דם נדה. והקשו בתוס' מדוע אם כן מטהרים בגד שנבדק ולא נמצא בו הכתם ולא חוששים שמא לא בדק יפה. ותירצו, שמצוי שכתם מתכבס מעצמו בלא ידיעת הלובשו, ולכן מסתבר יותר שהתכבס הכתם מאשר שהוא קיים ולא נמצא בבדיקה.

58. התוס' הקשו, מדוע לא בטל חוט הצמר ברוב הפשתן? ותירצו, שביטול ברוב שייך דווקא בשני חפצים שאחד אסור והשני מותר, אבל בצמר ופשתן שכל אחד בפני עצמו מותר והתערובת היא שיוצרת את האיסור לא שייך ביטול ברוב. ובמסכת עבודה זרה [סה ב ד"ה הבגד] הקשו על תירוצם, שאם כן, לא יהא

ביטול לבשר שנפל לחלב, שגם באיסור בשר וחלב כל אחד בפני עצמו מותר והתערובת היא שיוצרת את האיסור. ותירצו, שבבשר וחלב גילתה התורה במפורש שמועיל ביטול. וביאר הריטב"א [חולין קה א], שבבשר וחלב כל האיסור הוא מחמת נתינת הטעם, שאסרה התורה לאכול בשר שמעורב בו טעם חלב, ולכן במקום שיש שישים ואין טעם לא קיימת סיבת האיסור.

59. התוס' בחולין [צה א] כתבו, שחשש זה אינו מעיקר הדין, אלא רבנן הם שתקנו לחשוש שמא ימכרנה לישראל.

60. כן פירשו התוס' והתוס' הרא"ש ד"ה ולא יעשנו, והוסיפו, שדווקא כאשר אבד חוט הצמר ואינו ניכר חששו שימכרו לישראל וישתמש בו לבגדו, אבל כשניכר הצמר יראה הישראל את האיסור ואין בזה חשש איסור.

61. כן פירשו התוס', וביאר הריטב"א שאין הכוונה לימות המשיח אלא לימי תחית המתים

ורוחה הגמרא: אמר ליה אבוי, ואי תימא רב דימי: והא אמר רבי מני אמר רבי ינאי: לא שנו — אלא לספרו, בשעת ההספד בלבד, אבל לקוברו — אסור!⁽⁶²⁾.

אמר ליה: לאו איתמר עלה: אמר רבי יוחנן: אפילו לקוברו, וחולק על רבי מני שהתיר רק בשעת ההספד!

ורבי יוחנן לטעמיה.

דאמר רבי יוחנן: מאי דכתיב "במתים חפשי" — כיון שמת אדם, נעשה חפשי מן המצוות⁽⁶³⁾.

אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: כגד שאבד בו כלאים — צובעו, שכיון שהצמר קולט צבע טוב יותר מהפשתן, מתברר היכן

שיהיו אחר כך. אולם הרשב"א חולק, וסובר שלעתיד לבוא פירשו בזמן המות קודם התחיה, וחידשה הגמרא שאין ציווי על החיים להמנע מלהכשיל את המתים, אבל לאחר התחיה פשוט הדבר שיתחייבו במצוות. ובחידודי הלכות הוכיח כפירוש הרשב"א מהגמרא בסנהדרין [צ] ב] שהביאה בשם רבי יוחנן "מנין לתחית המתים מן התורה? דכתיב ונתתם ממנו תרומה לאהרן הכהן, וכי אהרן לעולם קיים, אלא מכאן לתחית המתים מהתורה". ומבואר, שרבי יוחנן הסובר בסוגייתנו ש'מצוות בטלות לעתיד לבוא', סובר שבזמן תחית המתים יהיה חיוב לתת תרומה לכהן, ולפירוש הרשב"א שרק בזמן המות פטורים ולא אחרי התחיה ניחא.

הקובץ שיעורים [ב כט] הקשה, כיצד יתכן שיבטלו המצוות לעתיד לבוא והרי אחד מעיקרי האמונה הוא שהתורה נצחית היא ולא תהא מוחלפת. ולפירוש הרשב"א שרק בשעת המות פטורים ניחא, אולם קשה לתוס' שפירשו שהפטור הוא גם לאחר תחית המתים.

ותירץ, שאחד מדיני התורה הוא שמת נפטר מהמצוות, ופטור זה קיים לעולם, גם אם חוזר לתחיה, ולו יצויר גם היום שיקום מת לתחיה גם הוא פטור מהמצוות, נמצא שלא נתחדש לעתיד לבוא דין חדש, אלא רק נתחדשה מציאות שמתים חיים ונוהג בהם דין פטור ממצוות כתוצאה מהמות. וראה בריטב"א [ד"ה ואי ק"ל הוא]. והרשב"א בברכות [חידושי אגדות יב ב

חידושים יח א].

62. תוס' הרא"ש ביאר, שמותר ל'סופדו' משום שבעולם הזה פטור ממצוות, ואסור ל'קוברו' מפני שכשיקום בתחילת המתים יתחייב. ופירוש זה יתכן רק לשיטת התוס' [המובאת בהערה הקודמת] שמודים כולם שבזמן המות פטורים ממצוות, ו'אין מצוות בטלות לעתיד לבוא' הכוונה לימי תחילת המתים. אבל לשיטת הרשב"א, הסובר שהנידון הוא האם מותר להכשיל מת בעברה בשעת מיתתו, צריך ביאור מדוע מותר להלבישו בכלאים בזמן ההספד.

ותירץ הרשב"א, שמצינו במסכת כלאים [ט ה] שאין איסור כלאים אלא בנהנה מהלבישה אבל מוכרי כסות מותרים להעלות על גופם הבגדים שרוצים למכור, ולכן גם במת אינו אסור אלא בקבורה שהיא דומה ללבישה, ולא בהספד שהוא לכבוד בעלמא ודומה להעלאה.

63. לשיטת הרשב"א [שהובאה בהערות הקודמות] שנידון סוגיתנו הוא על זמן המות, מובנים היטב דברי הגמרא שטעמו של רבי יוחנן הסובר 'מצוות בטילות לעתיד לבוא' הוא משום שדרש מ'במתים חופשי' שמת פטור ממצוות. אולם לתוס' שפירשו שסוגיתנו עוסקת בחיוב במצוות לאחר תחית המתים, תמוה מהי הראיה מ'במתים חופשי'. ותירץ הריטב"א שמהלשון 'נעשה חפשי' משמע שהוא פטור לדורי דורות

ידי חוט הפשתן שמעורב בבגד הצמר. ונתקיה לחוט, ולא ידע אי נתיק החוט לגמרי אי לא נתיק — שפיר דמי, ומותר הבגד ללבישה.

מאי טעמא?

מדאורייתא "שעטנז" בתיב, ויש לנו ללמוד מכך שקראה התורה לכלאיים "שעטנז" — עד שיהיה החוט נעשה מצמר ופשתים מתחילת הייצור. שצריך שיהיו מעורבים הצמר והפשתים כבר בפעולת השרע, שהיא החלקת הצמר והפשתים לפני הטוויה, ובפעולת טווי החוט, וכן בנוז שהיא אריגת החוט בבגד. אך אם נעשו חוטי הצמר וחוטי הפשתים לחוד, והיינו שוע או טווי לחוד, וארג ["נוז"] מהחוטים הנפרדים בגד אחד אין איסור ללובשו מן התורה⁽⁶⁵⁾. אלא — ורבנן הוא הגזרו ביה. וכיון דלא ידע אי נתיקיה — הרי מצד ספק איסור מדרבנן, שרי⁽⁶⁶⁾.

מתקופה לה רב אשי: אימר "שעטנז" משמעותו — או שוע או טווי או נוז, ודי

חוט הכלאיים, ומותר ללובשו. שכיון שלא מצאנו חוט שקלט טוב יותר צבע, תולים שנפל החוט מעצמו.

אמר ליה רבא לרפרם בר פפא: מנא ליה לסבא הא שאפשר לסמוך על בדיקה כדי לתלות שנפל מעצמו, ולא חוששים שמא לא בדק יפה?

אמר ליה: מתניתין היא!

דתנן: גל טמא שנתערב בין שני גלים טהורים בודק עד שמגיע לסלע.

ודייק רב חסדא: ואי ליכא, שאינו מוצא את הטומאה — אימר עורב נטלה.

אם כן, הכי נמי: בגד שיש בו עמרא וכיתנא [צמר ופשתן] בהרדי — לא סליק להו צבעא במידה שווה⁽⁶⁴⁾. וכיון דלא ידע ולא מצאנו חוט ששונה בצבעו — אימר מנתר נתר.

אמר רב אחא ברביה רב ייבא משמיה דמר זוטרא: האי מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימיה דעמרא, ונעשה הבגד כלאים על

ואפילו לזמן תחית המתים.

איסור כלאים גם כשנסרקו ונטוו בנפרד.

התוס' פירשו ש'שוע' 'טווי' ו'נוז' הכוונה שבאיסור כלאים נאסרו הם רק חוטים שהם חלקים, טוויים, ושזורים, אולם גם אם נעשו פעולות אלו בכל חוט בפני עצמו אסור. וההיתר מדאורייתא למטיל חוט צמר בבגד פשתן הוא מפני שהחוט איננו 'נוז', שלא נשזר כלל, ואיסור כלאים נוהג רק בחוטים שזורים.

66. כתבו הרמב"ן והרשב"א, שמסוגיינתו נלמד לכל איסורי דרבנן שאפילו כשהוחזק איסור מקילים בספק.

64. כן ביאר רש"י [ד"ה צובעו ומותר], ומבואר בדבריו שגרס 'עמרא וכיתנא כי הדדי לא סליק להו'. ולא 'בהרדי' כגירסת הספרים שלפנינו.

65. כן פירש רש"י, והקשו התוס' הרמב"ן והרשב"א שהגמרא ביבמות [ד ב] דרשה מפסוק להתיר איסור כלאים בציצית בבגד פשתן, ואם איסור כלאים נוהג רק בחוטים שנסרקו ונטוו בתערובת מהו האיסור בציצית. ותירץ המאירי [ביבמות שם, ד"ה "ומ"מ"] שקשר עדיף מאריגה, ומודה רש"י שבקשר יש

שיהא אחד מהשליבים בתערובת צמר ופשתים כדי לאסור?!

והלכתא כמר זוטרא. מראפקינהו רחמנא בחדא לישנא שעטנו ולא כתבה התורה שוע טווי ונוז.

תנו רבנן: בגד צבוע — מטמא משום כתם שנמצא עליו.

רבי נתן בר יוסף אומר: אינו מטמא משום כתם, שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן שלא יטמאו.

ומקשה הגמרא: מאי קאמר "תקנו בגדי צבעונין לאשה"? מאי תקנינהו? וכי ישנה

תקנה שמחייבת ללבוש בגדי צבעונין?

ומתרצת: אלא, שלא הותרו (67) בגדי צבעונין לאשה — אלא להקל על כתמיהן, שאין הדם ניכר בבגד צבעוני כמראה דם רגיל (68).

ומקשה הגמרא: הותרו — מכלל דלפני ההיתר — אסירי. ומה פשר איסור זה?

ומתרצת: אין. דתנן: בפולמוס בזמן גזירת חיילותיו של אספסיוס — גזרו חכמים על עטרות חתנים שלא יענדום לראשם (69) מחמת הצער על החורבן, ועל האירוס, שהוא "זוג המקשקש" המרבה שמחה.

בקשו גם לגזור על בגדי צבעונין. אמרי: הא

פז] הוכיח מלשון הרמב"ם והפוסקים שכל הצבעונים טהורים, וגם ברש"י ביאר, שכוונתו, כיון שאין ניכרת האדמומית כבלבן לכן לא גזרו בו מלכתחילה טומאה. וכדבריו מבואר בריטב"א שכתב 'ש'אין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור, כדי שיעזרו חכמים עליו משום כתם'. וראה עוד בשיעורי שבט הלוי [קצ, י, ד].

בשו"ת חתם סופר [קסא הובא בפתחי תשובה כא] כתב שכתם שהגיע ודאי מגופה מטמא גם כשנמצא על גבי בגד צבעוני. אולם הסדרי טהרה [לן] והחזון אי"ש [יו"ד פט ג] חולקים ומתירים, ונפקא מינה ממחלוקת זו לכתם שנמצא בבגד שמהודק לגוף, וכן לכתם שנמצא כבשרה על גבי לכלוך צבעוני. וראה עוד בשיעורי שבט הלוי [שם, ה].

69. רש"י [גיטין ז א] ביאר, שהעטרה היא כתר שנתנו בראש החתן. והקשו התוס', שבגמרא בסוטה [מט ב] מבואר שהאיסור הוא דווקא בעטרה שעשויה ממלח וגופרית ולא בעטרה שעשויה מקנים, ואין הדרך לעשות כתרים מחומרים אלו. [רש"י בגיטין כתב שהיו

67. הרמב"ם [איסור"ב ט ז] פסק: לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונין כדי להצילה מאיסור כתמים. וכדבריו הכריע הרמ"א [קצ י]. והקשה הכסף משנה שדין זה נסתר מסוגייתנו האומרת שלא תיקנו ללבוש בגדי צבעונים אלא רק התירו ללובשם. ותיריך הערוך לנר, שבמסקנת הסוגיא מבואר שמפני אבילות החורבן רצו לתקן לאסור בגדי צבעונין, אלא שהכריעו שעדיף להציל את הנשים מטומאת כתם, ומבואר אם כן, שיש ענין ללבוש בגדי צבעונים, ועדיף הוא מאבילות על החורבן. ולדבריו במסקנא חוזרת בה הגמרא, וגורסת 'שלא תקנו'. אולם בתורת השלמים [קצ יד] ובסדרי טהרה [שם, כב] כתבו שאין כוונת הרמ"א לחייב את הנשים ללבוש בגדי צבעונין, אלא רק השמיענו עצה טובה.

68. כן ביאר רש"י, ובדרכי תשובה [קצ סב] הביא מהמקור חיים [מח] שלמד מכאן שדווקא בגד שצבעו משנה את מראה הדם לגמרי טהור, אבל כתם שנמצא בבגד שצבעו בהיר וניכר שהכתם היא מדם, טמא. ובשו"ת שבט הלוי [ב

שילבשו הנשים בגדי צבעונים עדיפא
מלגזור מנהג צער על החורבן — כדי להקל
על כתמיהן.

מתניתין:

שבעה סמנין מעבירין על הכתם, כדי לבדוק
את הכתם הוא של דם או של צבע(70), וכן
כדי לטהרו אם דם הוא מלמטמא טהרות
במגע, שדרך הדם לעבור על ידי סמנים
אלו(71):

א. רוק תפל, שאין לו טעם,

ב. ומי גריפין,
ג. ומי רגלים. ובהמשך המשנה יבוארו ג'
סמנים אלו

ד. ונתר, שהוא מין אבן רכה המשמשת
לניקוי הראש(72).

ה. ובורית, מין עשב שמנקה(73).

ו. קמוניא, סוג עשב שאחר שנטחן ויובש ב-א
משמש לניקוי(74).

דווקא ז' סמנים אלו, אלא הוא הדין כל צורת
כיבוס אחרת. אולם מהשולחן ערוך [קצ, לא,
הובא בהערה הקודמת] שכתב שבזמן הזה שאין
אנו יודעים מהם ז' הסמנים בטל דין המשנה,
מוכח שצריך דווקא את הסמנים שהוזכרו
במשנתנו. ובתוס' אנשי שם הביא מהלחם
שמים שכתב שבזמן הזה אין סומכים על ז'
סמנים מפני שהסבון שמשמשים בזמינו הוא
ה'צפון' שהוזכר בגמרא שבכוהו להעביר גם
צבע, ולכן אי אפשר לסמוך על כך שכובס הכתם
כדי להוכיח שהיה זה דם, ומאידך גם כתם שלא
נתכבס אין להוכיח שהוא צבע, שהרי ה'צפון'
מעביר גם צבעים, ואם נשאר הכתם בהכרח שלא
נעשה הסבון כראוי ואפשרי שאיננו מכבס גם
כתמי דם.

72. כן פירשו רב האי גאון והרמב"ם [פי'
המשניות, כלים ב א]. ובלעזי רש"י [סנהדרין
מט ב] כתב שהוא חנקת האשלגן.

73. כן פירש הרמב"ם [בפירוש המשניות], וכן
מוכח מהגמרא שכתבה שנוהגת בבורית קדושת
שביעית, שנוהגת רק בצומת.

74. כן פירש רב האי גאון, אולם גירסתו היתה
'קימליא'. ובתפארת ישראל [כז] פירש שגם

מקשטים במלח וגופרית כתרים שעשויים מכסף
וזהב, ואם כן מיושבת קושית התוס'. אולם
בסוטה ביאר רש"י שהכתר היה עשוי ממלח
וגופרית]. ופירשו התוס' ש'עטרה' היא כיפה
שהיו עושים מעל לחתן.

70. המגיד משנה [איסור"ב ט לן] ביאר, שאף
על פי שמקילים בספק איסור דרבנן, אין להחיר
כתם בלא בדיקה כיון שניתן לברר את הספק על
ידי העברת הסמנים, ורק בספק שלא ניתן לברור
הקלו באיסורי דרבנן.

כתב השולחן ערוך [קצ לא] 'ועכשיו אין
לנו העברת שבעה סמנים מפני שאין אנו בקיאים
במקצת שמותם', ובתורת השלמים [שם ל]
ביאר, שהכוונה היא שבזמן הזה מותרים כל
הכתמים שיש ספק שמא הם של צבע, כיון שאין
אנו יודעים מהם הז' סמנים הרי זה ספק דרבנן
שאינו ניתן לברור. אולם ה'לבוש' [לא] כתב
שבזמן הזה אסורים כל הכתמים, מפני שהספק
אינו בדין אלא מחסרון ידיעה ולא הקלו בספק
שכזה באיסורי דרבנן. ועיין ברשב"א [נו ב ד"ה
אבל הראב"ד] שכתב שחסרון ידיעה לכל העולם
הוא ספק גמור, אולם בהגהות רע"א לשו"ע
[קצ כא] הוכיח שגם זה בכלל חסרון ידיעה.

71. כתבו התוס' [נו ב, ד"ה בודקות] שלא